

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

У статті висвітлено важливість виховання дитини, формування її особистості на засадах загальнолюдських ціннісних орієнтирів. Розкрито сутність ціннісних орієнтирів та їх формування у дітей дошкільного віку засобами художньої літератури.

Ключові слова: ціннісні орієнтири, особистість, художня література.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В умовах сьогодення формування національної свідомості, успадкування молодим поколінням культурного досвіду українського народу й досі є одним із провідних завдань виховання молоді, оскільки забезпечує плекання громадян-патріотів своєї країни, здатних захистити її незалежність і цілісність. Реалізація цього завдання полягає в особистісно орієнтованому вихованні, підґрунтям якого є загальнолюдські ідеали, скервані на Істину, Добро, Красу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній лінгводидактичній науковій думці засвідчено важливість виховання дитини, формування особистості дитини на засадах загальнолюдських ціннісних орієнтирів. Ця проблема завжди була актуальною, особливо ж в наш час, коли потужних обертів набрала масова культура, яка сприяє денаціоналізації та деморалізації суспільства. Важлива роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості належить художній літературі. Про її вплив на всебічний розвиток неодноразово наголошували А. Богуш, Н. Гавриш та інші науковці. *Мета статті* – розкрити значимість художнього слова у формуванні ціннісного світу особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування духовно розвиненої особистості значною мірою залежить від становлення її ціннісного світогляду. Поняттям цінностей у житті людини неперервно цікавиться сучасна наука, насамперед – педагогіка. Це зумовлено тим, що формування тих чи інших духовних складників свідомості належить вихованню. Відомо, що виховання – планомірний, цілеспрямований педагогічний процес, який здійснюється в межах конкретизованої мети. Зміст виховання зумовлюється потребами часу, суспільними умовами, традиціями та в цілому рівнем економіки, культури і освіти народу. Однією із важливіших засад виховання є віра в добротворення у найрізноманітніших формах діяльності: суспільній, родинно-сімейній та інших. Отже виховання повинно бути системним, послідовним, враховуючим культуру окремого народу і всього людства водночас.

Завжди актуальним було і є формування в дитини загальнолюдських цінностей, трансформованих через національні чинники. Спостереження та висновки в різних галузях науки (філософії, педагогіки, психології) переконують у тому, що загальнолюдської культури ніколи не існувало, навряд чи можливе її утворення будь-коли. Культура завжди має відтінок національного, виявляючи духовну сутність окремо визначеного етносу, народу, нації. Слушними з цього приводу є думки українського педагога Софії Русової:

«Національне виховання виробляє у дитини не подвійну хистку мораль, а сприяє формуванню міцної цілісної особистості. Національне виховання через пошану і любов до свого народу виховує в дітях пошану і любов до інших народів і тим приведе не до вузького відокремлення, а до широкого єднання й світового порозуміння між народами і націями» [9, 24].

Саме такий аспект і зумовлює гіпотезу про те, що національне виховання дитини програмує цілісну особистість, невіддільну від загальнолюдських ціннісних орієнтирів, які підносять її як національну інкультурну істоту на якісно новий, вищий ступінь розвитку. І саме освіта покликана всіляко прислужитися формуванню особистості, вкоріненої у національний культурний ґрунт і водночас вільної, відкритої для спілкування з іншими культурами, для сприйняття їхніх ідей та цінностей, здатної синтезувати національні й загальнолюдські цінності, «спроможної дати адекватну відповідь на виклики доби. Один із таких викликів – зміна форм функціонування культурних текстів» [5, 12].

Ціннісні орієнтири починають формуватися у людини вже змалку. Ще в дошкільний період дитина на елементарному рівні опановує моральні категорії: добро і зло, пробує оцінювати під цим кутом зору свої вчинки. Перебуваючи в середовищі дорослих, вона мимоволі засвоює етичні норми поведінки і ставлення до них – позитивне чи негативне. На думку Д. Ельконіна, «виникнення первинних етичних уявлень є процесом засвоєння взірців поведінки, пов'язаних з оцінкою їх дорослими. У ході формування довільних дій і вчинків дитини-дошкільняти виникає новий тип поведінки, яку можна назвати особистісною, тобто такою, яка опосередковується орієнтаційними образами, змістом яких є суспільні функції дорослих, їхнє ставлення до предметів і один до одного» [14, 294].

На кожному витку історії, в певні епохи, різним соціальним групам і особистостям були властиві свої цінності чи ціннісні орієнтири, однак на якомусь етапі, з тих чи інших причин, вони переставали бути пріоритетними і посідали вже наступну сходинку в ієрархії цінностей особистості, зумовлюючи домінуючі нових ціннісних орієнтирів. Поряд з динамічними ціннісними орієнтирами є й константні загальнолюдські цінності. Хоча загальноприйнятої класифікації ціннісних орієнтирів культурного життя людини досі не вироблено, проте все більше дослідників схильні виділяти три найзагальніші орієнтири: Істина – Добро – Краса (І. Бех, Ж. Воронцова, Л. Масол, Н. Нікітіна, В. Соловйов, П. Флоренський, Н. Чавчавадзе, Н. Шердаков), що завжди втілюються через

конкретно-національну культуру. Відокремлено, самі по собі, жодні цінності не можуть існувати. Дослідниця П.Ігнатенко слушно зазначає, що “загальнолюдські цінності – це національні, збагачені цивілізованими народами, а національні – це загальнолюдські в національному вияві” [7, 121]. Саме так, адже культура об’єктивує духовність. У свою чергу, дослідниця Н. Я. Дзюбишина-Мельник зазначає: “Досі людство не виробило іншої форми духовності, окрім національної (етнічної). А загальнолюдське існує тому (і тільки тому), що існує національне” [6, 47].

Кожна з ключових цінностей виражає сутнісне – те, що робить людину особистістю. Система ж цінностей орієнтує на стосунки людини зі світом. Гармонійна взаємодія цінностей створює сприятливі передумови для формування особистості, “бо саме залучення людини до світу цінностей перетворює біологічного індивіда в особистість, в суб’єкта практики, пізнання і оцінки світу, в розумну, цілеспрямовану творчу істоту” [13, 131]. Звичайно, духовні цінності, якими є Істина – Добро – Краса, не мають ні матеріальної, ні фізичної сили, проте якраз вони підносять людину над її біологічною природою, перетворюючи в особистість.

Ціннісні орієнтири Істина – Добро – Краса є константними, проте їх конкретний зміст історично змінний, що зумовлено відповідними конкретно-історичними обставинами життя того чи іншого суспільства. Крім того, названі цінності переплітаються, проникають одна в одну, і фактично чітко їх розрізнити буває дуже важко. На цьому наголошував ще і П.Флоренський, зазначаючи: “Істина, Добро і Краса – це метафізична триада, а не три різні первні. Це те саме духовне життя, але під різними кутами зору. Духовне життя – це Я вихідне, зосереджене в собі, тобто – Істина. Сприйняте моє існування іншими – це Добро. Споглянуте моє Я третіми – це випромінення Краси... Явна істина є любов. Реалізована любов – це Краса” [12, 75]. Визнаючи триєдину сутність Істини – Добра – Краси, ми лише з науковою метою роз’єднуємо ціннісні орієнтири у своєму дослідженні і характеризуємо за домінантою вияву одного з них у різних конкретних явищах, що стали предметом нашого дослідження.

Закладені змалку категорії Істини – Добра – Краси лейтмотивом проходять через усе життя особистості. Все те найкраще: любов до людей, доброта, патріотизм, що закладене в дитинстві, залишається в людини на все життя. Руйнування основних ціннісних орієнтирів внаслідок денационалізації, неминуче позначиться на процесі формування особистості.

У розвідці дотримуємося домінантності такої думки і вважаємо, що все вартісне, закладене в молодшому віці, буде міцним підґрунтям і в майбутньому житті особистості. І вагоме значення тут має діяльність учителя, вихователя. “Педагог як представник людської культури повинен скеровувати увагу дітей на вищі цінності (прекрасне, любов, добро, природа) з тим, щоб сформувати пріоритетне ставлення до них” [1, 8]. Чи буде доросла особистість мати міцне підґрунтя, засноване на ціннісних орієнтирах, – залежить, безумовно, від змісту освіти. Освіта має бути не просто потоком інформації, що тренує пам’ять, а безпосередньою апеляцією до внутрішніх ціннісних орієнтирів особистості.

Прищеплення усіх згаданих ціннісних орієнтирів (Істини – Добра – Краси) й забезпечує всебічний гармонійний розвиток особистості, надаючи значущості та ваги для суспільства. Гарна змістовна книжка впливає на розум та емоції людини, на формування позитивних рис особистості. Завдяки читанню, діти ознайомлюються з багатьма сторонами життя людей, з моральними нормами поведінки, особливостями людських стосунків, з минулим рідного краю, хвилюючими сторінками історії, традиціями народу. Діти поглиблюють свої уявлення про природу, тварин, навколишній світ, вчаться відчувати красу і силу слова, долучаються до культурних здобутків інших народів. Недарма Н.Побірченко підкреслює: “Читаючи художню літературу, дитина вчиться оцінювати життєві явища, об’єкти живої природи, і на цій основі сприймає і оцінює красу навколишнього, красу людських почуттів, осмислює дійсність з погляду загальнолюдських цінностей” [8, 9].

У дошкільному віці малюк знайомиться з книжкою переважно візуально і друковане слово сприймає на слух, а в початкових класах дитина вже самостійно користується книжкою, пізнає її зміст. Читання книжок відкриває кожній людині світ незвіданого. Потрібно, щоб читання було активною працею, яка викликає у свідомості дитини безліч самостійних думок, спостережень і порівнянь. Читання сприяє й розвитку інтелекту.

Проблеми виховного впливу художньої літератури та літератури науково-популярного змісту на особистість читача завжди хвилювали українських педагогів-практиків і педагогів-учених. Зокрема, на початку ХХ ст. про це йдеться у працях Х. Алчевської, О. Барвінського, О. Лотоцького, Б. Грінченка, Т. Лубенця, С. Русової, Я. Чепіги, С. Черкасенка. Так, наприклад, Б. Грінченко з приводу дитячої книжки зазначав, що у житті сучасної грамотної дитини книжка має вже значення, оскільки як тільки навчилася дитина читати, вона вже придбала нове поле для праці своєї думки. Раніше тільки те або інше оточення, серед якого дитина жила, було для неї цим полем. Тепер її дитячий світогляд значно розширився. Долучаючись до думки дослідника, вважаємо за важливе наголосити, що у сфері моральних понять ще нічого немає остаточно випрацьованого, свідомо зрозумілого. Книжка зустрічається з майже не торканим моральним світом дитини.

Спинимось на важливості й необхідності використання творів художньої літератури в дитячому читанні. Дошкільне дитинство – це саме той час, коли варто долучати юну особистість до книги. І. Товкач зазначає, що йдеться не про навчання дітей читання, а насамперед про формування пізнавального інтересу до цього процесу, вміння та бажання працювати з книгою, виховання культури читача. Досвід спілкування з батьками та педагогами, багаторічні спостереження за дітьми показують, що при вступі до школи та у першому класі далеко не у всіх дітей є бажання тримати в руках книжку, не говорючи вже про бажання пізнавати чи самостійно читати. У багатьох першокласників відсутні навички роботи з книжкою, а саме: користуватися змістом, орієнтуватися на сторінках тощо; та усвідомленого слухання й читання. «Це не проблема для дитини дошкільного віку, яка не є активним читачем!» - може відповісти опонент. Так, дошкільник за своєю природою – активний слухач, але за умови, що дорослі (батьки, вихователі), які його ото-

чують, є активними читачами, чим, на жаль, може похвалитися не кожна родина. Крім того, більшість шестирічних малят уже перебувають у школі, де є необхідність працювати з підручниками, словниками, довідниками тощо. Тим учням, які не мають навичок роботи з книгою, як правило, важко вчитися, отож «варто змалку приділяти цьому питанню достатню увагу» [11, 12].

Одним із початкових етапів формування національної свідомості дитини, прищеплення духовних цінностей з раннього віку є використання самобутності художнього слова українського фольклору. Адже усна народна творчість втілює народну мудрість, народні ідеали. У ній відбивається національна психологія, національна свідомість народу, його історія, філософія, мораль, правові закони.

Звернемося до програми навчання і виховання дітей дошкільного віку «Дитина». У підрозділі «Художнє слово» у кожній віковій групі дітей знайомлять з народною творчістю – фольклором. Він посідає важливе місце у розвитку мовлення дитини. Його вплив на мовну освіту дітей розкрито у працях вчених, педагогів минулого: О.Духновича, С. Русової, Г. Сковороди, І. Срезневського, Є. Тихесвої, К. Ушинського, Я. Чепіги та сучасності: А. Богущ, Н. Гавриш, Н. Луцан, О.Трифонової, І. Товкач та ін. Стисло розглянемо процес виникнення і становлення фольклору, його вплив на естетичний та мовленнєвий розвиток дітей.

Усна народна творчість (фольклор) має глибоке історичне коріння, пов'язане з еволюційним процесом в цілому та розвитком життєдіяльності того чи іншого народу у взаємодії з оточенням. Важка фізична праця, примітивний побут, спілкування з силами природи відгранювали мужність і характер, мислення і мовлення на певному досвіді світосприймання. Усна народна творчість народжувала витончене слово: художнє, образне, яке полегшувала, робило кращим буденне життя.

З раннього віку, відповідно до програми «Дитина», широко використовують вихователі в навчально-виховному процесі дошкільного закладу дитячі *віршики-пісеньки*. Вони невеличкі за обсягом, іноді можуть бути на 2 рядка. Такі віршики-пісеньки не лише розважають, розвивають пам'ять та інтерес дитини, а й розкривають елементи національних традицій праці та діяльності людини через алегоричні образи птахів, тварин, рослин, квітів. Як-от, найвідоміші з народного фольклору для дітей: «Два півники, два півники», «Ходить гарбуз по городу», «Я лисичка, я сестричка», «Танцювала риба з раком», «Дош іде, аж із стріхи капає», «Танцювала баба з дідом», «Поросятко груші трусить» та інші [2].

Далі малу дитину знайомлять з *казками*. Спочатку – з кумулятивними (з італійської – нагромадження) такими, як: «Колобок», «Ріпка», «Рукавичка», де однотипні дії повторюються і це сприяє розвитку пам'яті у дітей, усвідомленню найпростіших залежностей явищ у навколишньому світі. Згодом читають дитині казки про тварин та чарівні казки, слухаючи які, дитина починає розуміти що таке добро і зло. У неї формується думка, що добрі вчинки, зокрема готовність прийти на допомогу, дбайливе, доброзичливе ставлення до живої природи, тобто – Добро в усіх його проявах завжди породжує добро і перемагає зло. Трохи старших дітей знайомлять із соціально-побутовими казками. Загалом, поетика казок сприяє естетичному вихованню

дітей, формує художній смак, творче уявлення, любов до рідного слова.

Отже, саме фольклорні твори формують у дитини національну художньо-образну картину світосприймання. Адже у примовлянках, пісеньках, казках, легендах та інших видах дитячого фольклору трапляється так багато знакових для українців слів: калінонька, чорнобривець, рута-м'ята, біла хата, сопілка тощо.

З давніх часів в педагогіці використовуються малі жанри фольклору. К. Ушинський підкреслював їх важливу роль для розвитку малої дитини: з одного боку – за своєю формою вони корисні для навчання рідній мові, з іншого – за змістом – сприяють ознайомленню з життям народу, вихованню.

За допомогою методики практичних вправ потрібно навчити малих дітей вживати прислів'я у власній мові, користуватися скоромовками, загадками, тому що вони збагачують мовленнєвий рівень, роблять його образним, живим і цікавим. Цьому буде слугувати особистий приклад вчителя, вихователя. За участю педагога ці фольклорні зразки повинні стати цілеспрямованим захопленням до заучування напам'ять художньо-образного вислову на ту чи іншу тему. Добрий наставник-педагог постійно підтримує дітей, спонукає їх до згадування, відновлювання в пам'яті прислів'їв і приказок та застосування їх в лексиці не епізодично, а систематично. Малі жанри фольклору позитивно впливають на образне мислення дитини, мовленнєві здібності та розкривають талант і творчість у формі малювання, вишивки, графіки та інших видів мистецтва.

Сучасний науковець-практик Н. Гавриш наголошує на урізноманітненні способів ознайомлення дітей з художнім словом поза межами занять. Дослідниця веде мову не про окремі зміни у методиці проведення занять, а у докорінному оновленні, осучасненні як репертуару літературних творів для дошкільнят, так і способів проведення такої роботи. Гарні приклади використання літературного тексту як мистецтва слова в інтегрованому просторі дошкільного закладу подає Наталя Гавриш у статті «Художня література в освітньому процесі: сучасні технології» [4].

Наступний період життя дитини пов'язаний із художнім словом, видрукованим у книжці, що супроводжується яскравими живописними зразками малюнків. Варто наголосити, що із знайомства з книжкою у сім'ї починається любов до читання, яка пізніше буде розвиватися вихователем і вчителем.

Книжка несе позитивний вплив на формування особистості в дитячому віці, а також впливає на неї як розумово, так і духовно. Батьки повинні враховувати важливу деталь, вибираючи для своєї дитини книжку: книжка є не лише джерелом знань, а й радощів. Хто, як не діти, вміють радіти щиро й неприховано? Батьк під час сімейного виховання зобов'язані плекати і розвивати природжену ширість, безпосередність дитини. У великій пригоді у цьому процесі стає цікава, змістовна, художньо грамотно оформлена дитяча книжка. І хоча дитина ще не вміє читати, лише слухає, але радіє за кожного персонажа, посміхається і часто уявляє себе на місці літературного героя. Ось тут і народжуються перші паростки цінностей у дитячій душі: милосердя, співчуття,

бажання творити добрі вчинки під впливом сюжетних колізій гарного художнього твору.

Через книжку, зміст та ідейну спрямованість художнього слова під умілим педагогічним керівництвом вихователів дитина пізнає елементи моральної культури, засвоює духовні цінності народу, краю, в якому живе. Завдання вихователів – постійно спрямовувати дитину на добро заради людей під час роботи з книжкою, постійно вести думку дитини, як ниточку великого клубка духовного багатства в національному аспекті. Проймає кілька років, і дитина, навчена любити книжку, знайде для себе необхідну саме ту книжку, яка відповідатиме її особистісному рівню усвідомлення яким чином бути красивим, добрим потрібним суспільству і державі. Адже з давніх часів книги виховують героїв, діяльних і сумлінних людей. Книжки розповідають про розмаїте і багате життя, про прагнення людини до краси і добра.

Аби відчутти вплив художнього слова, мало любити книжку. Потрібно читати багато. Наше сьогодні «за-

комп'ютеризувало» як дошкільника так і школяра. А тому перед сім'єю та навчально-виховними закладами нині постає глобальна проблема: втримати книжку в дитячих руках. Часто це нелегко й не так просто. Нині існує достатня кількість вартисних збірок, книжок для читання дітям. Педагогу потрібно лише зуміти зорієнтуватися в них і донести це слово до дитини таким чином, щоб у неї виникло не лише бажання тримати в руках книжку з художніми творами (віршами, казками, оповіданнями тощо), а й усвідомлювати прослухане.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, варто наголосити, що розвиток сучасної освіти в усіх її ланках неможливий без застосування художнього слова. І лише використання сучасних форм роботи з літературними творами, відповідність їх добору інтересам і потребам сучасної дитини сприятимуть формуванню у неї художнього смаку, бажання читати книжку і загалом, сприятимуть формуванню духовно-розвиненої особистості на засадах загальнолюдських ціннісних орієнтирів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аллаярова Е.М. Формирование ценностных отношений школьников / Е.М. Аллаярова // Структура ценностей и истин педагогики: Мат-лы Всерос. научно-теоретич. конф. (24-25 апреля 2000) / Башкирский гос. пед. инст. – Уфа: Баш ГПИ, 2000. – С. 7-8.

2. Богданець-Білоskalенко Н.І. У барвистому віночку. Хрестоматія. Навч. посібник для роботи з дітьми у дошкільн. навч. закладах / Упор. Н.І. Богданець-Білоskalенко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. – 728 с.

3. Богуш А., Гавриш Н. Оптимізація мовленнєвої роботи з дітьми в розвивальному середовищі дошкільного навчального закладу. Реалізація завдань освітньої лінії «Мовлення дитини» / Алла Богуш, Наталія Гавриш // Дошкільне виховання. – 2012. – № 10. – С. 8-14.

4. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології / Наталія Гавриш // Дошкільне виховання. – 2011. – № 2. – С. 4-9.

5. Дзюба І. Національна культура як чинник майбуття України / Іван Дзюба // Кур'єр Кривбасу. – 2000. – № 122. – С. 12-13.

6. Дзюбишина-Мельник Н.Я. Перекладна література як складова інкультурації дитини // Всесвітня

література в середніх навчальних закладах України. – 1998. – № 1. – С. 46-48.

7. Ігнатенко П.Р. Аксиологія виховання: від термінології до постановки проблеми / П.Р. Ігнатенко // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 118-123.

8. Побірченко Н.С. Василь Сухомлинський: формування дитячої особистості засобами художньої літератури / Наталія Семенівна Побірченко // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 1.(42) – С. 5-12.

9. Русова С. Вибрані педагогічні твори / Софія Русова. – К.: Освіта, 1996. – 304 с.

10. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1975. – 235 с.

11. Товкач І. Любов до книги плекаємо з малку / Ірина Товкач // Дошкільне виховання. – 2012. – № 11. – С. 12 - 14

12. Флоренский П.А. Столп и утверждение истины / П.А. Флоренский. – М.: Изд-во «Правда», 1990. – Т. 1. – 490 с.

13. Чавчавадзе Н.З. Культура и ценности / Н.З. Чавчавадзе. – Тбилиси: Мецниереба, 1984. – 171 с.

14. Эльконин Д.Б. Детская психология (развитие ребенка от рождения до семи лет) / Даниил Борисович Эльконин. – М.: Учпедгиз, 1960. – 328 с.

REFERENCES

1. Allayarova, Ye. M. (2000). Formirovaniye tsennostnykh otnosheniy shkolnikov [The formation of schoolchildren's axiological attitudes]. *Struktura tsennostey i istin pedagogiki – The structure of values and truths of Pedagogy: Proceedings of All-Russian scientific and theoretical conference.* (pp. 7-8). Ufa: BashGPI [in Russian].

2. Bohdanets-Biloskalenko, N. I. (2012). *U barvystomu vinochku. Khrestomatia. Navch. posibnyk dlia roboty z ditmy u doshkilnykh navchalnykh zakladakh [With a colourful chaplet. Reader. Tutorial for working with children at pre-school institutions].* Kyiv: Vydavnychiy Dim «Slovo» [in Ukrainian].

3. Bohush, A., & Havrysh, N. (2012). Optymizatsiia movlennievoi roboty z ditmy v rozvyvalnomu seredovyshchi

doshkilnoho navchalnoho zakladu. Realizatsiia zavdan osvitnoi linii «Movlennia dytyny» [Optimization of linguistic work with children at pre-school institutions. Realization of the tasks of educational line “Child’s Speech”]. *Doshkilne vykhovannia – Pre-school education, 10, 8-14* [in Ukrainian].

4. Havrysh, N. (2011). Khudozhnia literatura v osvitnomu protsesi: suchasni tekhnolohii [Belles-lettres in educational process: modern technology]. *Doshkilne vykhovannia – Pre-school education, 2, 4-9* [in Ukrainian].

5. Dziuiba, I. (2000). Natsionalna kultura yak chynnyk maibuttia Ukrainy [National culture as a factor of Ukrainian future]. *Kurier Kryvbasu – Kryvbas messenger, 122, 12-13* [in Ukrainian].

6. Dziubyslyna-Melnyk, N. Ya. (1998). Perekladna literatura yak skladova inkulturatsii dytyny [Translated literature as a component of child's acculturation]. *Vsesvitnia literatura v serednikh navchalnykh zakladakh Ukrainy – World literature at secondary educational institutions, 1*, 46-48 [in Ukrainian].

7. Ihnatenko, P. R. (1997). Aksiologhiia vykhovannia: vid terminologii do postanovky problem [Axiology of education: terminology type for raising the problem]. *Pedahohika i psykhologhiia – Pedagogy and Psychology, 1*, 118-123 [in Ukrainian].

8. Pobirchenko, N. S. (2004). Vasyl Sukhomlynskyi: formuvannia dytiachoi osobystosti zasobamy khudozhnoi literatury [Vasyl Sukhomlynskyi: the formation of child's personality by means of belles-lettres]. *Pedahohika i psykhologhiia – Pedagogy and Psychology, 1(42)*, 5-12 [in Ukrainian].

9. Rusova, S. (1996). *Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works]*. Kyiv: Osvita [in Ukrainian].

10. Sukhomlynskiy, V. A. (1975). *Kak vospitat nastoyashego cheloveka [How to bring up a good person]*. Kyiv: Radianska shkola [in Russian].

11. Tovkach, I. (2012). Liubov do knyhy plekaiemo zmaluku [Let us cherish love for books since childhood]. *Doshkilne vykhovannia – Pre-school education, 11*, 12 – 14 [in Ukrainian].

12. Florenskiy, P. A. (1990). *Stolp i utverzhdeniye istiny [Pillar and confirmation of the truth]*. (Vols. 1). Moscow: Izdatelstvo "Pravda" [in Russian].

13. Chavchavadze, N. Z. (1984). *Kultura i tsennosti [Culture and values]*. Tbilisi: Metsniereba [in Russian].

14. Elkonin, D. B. (1960). *Detskaya psikhologiya (razvitiye rebenka ot rozhdeniya do semy let) [Children Psychology (development of a child from birth to the age of seven)]*. Moscow: Uchpedgiz [in Russian].

Н. И. Богданец-Билоскаленко

ЦЕННОСТНЫЕ ОРИЕНТИРЫ КАК ВАЖНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ РЕБЕНКА СРЕДСТВАМИ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

В статье показана важность воспитания ребенка, формирование ее личности на основе общечеловеческих ценностных ориентиров. Раскрыта сущность ценностных ориентиров и их формирование у детей дошкольного возраста средствами художественной литературы.

Ключевые слова: ценностные ориентиры, личность, художественная литература.

N. I. Bohdanets-Biloskalenko

VALUE ORIENTATIONS AS ESSENTIAL COMPONENT OF CHILD'S PERSONALITY FORMATION BY MEANS OF BELLES-LETTRES

The formation of spiritually developed personality depends greatly on the formation of a person's axiological view of the world. Although there is no generally accepted classification of value orientations of people's cultural life, a great number of researchers are apt to distinguish three most general orientations: the Truth – the Good – the Beauty. Harmonious cooperation of these values creates favorable conditions for personality formation, because it is the involvement of a person in values world that turn a biological individual into a personality, the subject of practice, cognition and assessment of the world; into a clever, goal-oriented and creative person. A teacher plays an important role in the formation of children's value orientations. Education should appeal to children's inner value orientations. The impact of a good book should be noted here, as long as it affects people's intellect and emotions, the formation of personality's positive traits. Books help children deepen their knowledge about nature, animals, the world around, they learn to feel the beauty and strength of the word, become familiar with other nations' cultural heritage. Reading should be children's active work causing the emergence of a great number of independent thoughts, observations and comparisons in their consciousness. Preschool childhood is the right time for getting children accustomed to reading. Many years of observations over children have shown that entering a school and studying at the first grade only few children have a mind to reading. Many first-graders show lack of skills of working with a book such as using contents, finding the right page, etc., as well as conscious listening and reading. For the purpose of familiarizing preschool children with books, versetsonglets are used; they not only entertain children, develop their memory and interest, but also reveal the elements of national traditions of labour and human activity through allegorical images of birds, animals, plants and flowers. At the next stage fairy tales are introduced to a child. Fairy tales' poetic contributes to children's aesthetic education, form their artistic taste, creative imagination, love for native word. Using the methods of practical exercises preschool children should be taught to use proverbs, tongue twisters, riddles in their speech as long as they enrich their language level, make it imaginative, vivid and interesting. In conclusion, it should be emphasized, that the development of modern education is impossible without imaginative language means. The formation of modern child's artistic taste, willingness to read a book as well as the formation of spiritually developed personality oriented at human values is impossible without the use of modern forms of working with literary works and their accordance with interests and needs of a modern child.

Keywords: valued orientations, personality, belles-lettres.

Подано до редакції 08.09.14